

Eliitti ja elitismi suomalaisissa sanomalehdissä 2000–2014

NINA KAHMA & SONJA KOSUNEN

Tuloerojen kasvu ja politiikan populistiset äänenpainot ovat tuoneet eliitin käsitteen uudella tavalla suomalaiseen julkiseen keskusteluun 2000-luvulla. Artikkelissa kuvataan, miten eliitin käsitettä on käytetty kahden sanomalehden, Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden, pääkirjoitussivuilla vuosina 2000–2014. Eliittiä koskevat kirjoitukset lisääntyivät jatkuvasti tänä aikana ja eliitin määrittelyssä siirryttiin politiikan ja talouden kehyksistä kulttuuriseen kehykseen.

.....

Johdanto

Sosiaalitutkimuksen keskiössä ovat useammin köyhyys ja huono-osaisuus kuin yltäkylläisyys tai erityinen hyväosaisuus. 2000-luvun alkuvuosien jälkeen tuloerojen kasvu (OECD 2008) ja populististen äänenpainojen korostuminen politiikassa ovat kuitenkin tuoneet suomalaiseen julkiseen keskusteluun uusia hahmoja, kuten raharikkaat ja kulttuurieliitin. Eriarvoisuuden kuvaamisen kannalta sekä huono- että hyväosaisuuden tutkiminen on tärkeää.

Tämän tutkimuksen kohteena on *eliitin* käsitteen käyttö sanomalehtien julkisessa keskustelussa. Artikkelit tuottaa uutta tietoa eliitistä sekä suomalaisen yhteiskunnan sosiaalisista jaoista ja siten rakentaa syvempää ymmärrystä yhteiskunnan valtarakenteista. Analyysi rajattiin kahden suomalaisen sanomalehden, Helsingin Sanomien ja Maaseudun Tulevaisuuden, vuosien 2000–2014 (N = 7 545) pääkirjoitussivujen teksteihin, joissa eliitin käsite mainitaan (N = 182). Vaikka eliitin käsite kuuluu suomalaiseenkin nykykeskusteluun eriarvoisuudesta, lehtiaineiston alustava tarkastelu osoitti, ettei pääkirjoitussivujen teksteissä juuri esiintynyt mainintoja eliitistä ennen vuosituhannen vaihdetta. 2000-luvulla keskustelu on ollut melko runsasta.

Aineiston luennan kannalta on tärkeä ymmärtää ensin, miten eliitti on määritelty sosiaalitie-

teellisessä tutkimuksessa. Itse analyysissa kysymme, millaisena suomalainen eliitti kuvataan, miten kahden eri sanomalehden lukijakunnille suunnatut eliitin määritelmät kehystyvät teksteissä ja miten erilaiset eliitin määritelmät esiintyvät ajassa. Lopuksi keskustelemme eliittipuheen muutoksesta suhteessa eliittiä koskevaan tutkimukseen.

Näkökulmia suomalaiseen eliittiin ja eliittitutkimukseen

1900-luvun sosiaalitutkimuksen klassikot – esimerkiksi Gaetano Mosca, Vilfredo Pareto, C. Wright Mills ja Pierre Bourdieu – liittivät eliitin käsitteen ajatukseen vähemmistön poliittisesta vallasta enemmistöön nähden. Nämä lähtökohdiltaan erilaiset teoriat ovat edelleen käyttökelpoisia eliitin käsitteen määrittelyssä.

Mosca (1939, 53) katsoi, että hallitsevaa luokkaa, eli vallassa olevaa eliittiä, yhdisti materiaallinen, älyllinen tai jopa moraalinen ylemmyys, joka näkyi eliitin hienostuneena tapakulttuurina ja suurempana varallisuutena. Moscan tavoin Pareto (1935) katsoi, että yhteiskunnan asioista vastaavan pienen eliitin valta massaan nähden perustui sen sosiaalisiin taitoihin ja kyvykkyyteen.

Eliittitutkimuksen klassikoita (Mannheim 1940; Dahrendorf 1962) yhdistää ajatus siitä, että eliitti on sisäisesti eriytynyt ja valta yhteiskunnas-

sa pikemminkin jakautunut kuin keskittynyt harvojen käsiin. Yhteiskunnan alajärjestelmillä, taloudella, politiikalla ja mediajulkisuudella, on omat valtaan kytkeytyvät toiminnan logiikkansa. Valta, resurssit ja asema eliitissä saavutetaan ammatillisen toiminnan kautta (Khan 2012; Mannheim 1940, 86). Ralf Dahrendorfin (1962) mukaan asemien ja intressien perusteella voidaan erottaa sivistyneistö, taloudellinen yläluokka ja hallitseva luokka tai valtaeliitti.

C. Wright Millsin valtaeliittiä käsittelevässä tutkimuksessa *The Power Elite* (2000) valta ja arvostus olivat sidottuja suuryrityksiin, valtiolliseen järjestelmään ja sotilaskoneistoon sekä yksilöiden asemiin niissä. Valtaeliitti jakautui kolmeen ryhmään: rikkaat suuryritysten johtajat talouden huipulla, politiikan huippujohtajat sekä sotilas-valtiomiehet (mt., 9–10). Mills hahmotti yhteiskunnallisen hierarkian kolmijakoisena: valtaeliitti käsitti korkeimman sotilas-, yritys- ja poliittisen johdon, toisen ryhmän muodostivat vallan keskiryhmät eli paikalliset eliitit ja kolmannen organisoitumattomat massat (Dahl 1958). Valtaeliittiä erottavia piirteitä olivat Millsin (2000, 9) mukaan korkea asema instituutioissa, raha, valta ja arvostus sekä eliitille tyypillinen kerskakulutus, jonka avulla hallitseva luokka pyrkii saamaan arvostusta (Mills 2000, 43–44, 59).

Ranskalaisen Pierre Bourdieun (1984) distinktioteoria asettaa vastakkain matalan, populaarin ja kansanomaisen kulttuurin sekä korkeakulttuurin. Distinktioteoriassa sosiaalinen tila ja yhteiskuntaluokat rakentuvat pääomien (taloudellinen, kulttuurinen ja sosiaalinen) varaan. Bourdieun mukaan eliitillä tai yläluokalla on hallussaan runsaasti pääomia, mikä heijastuu taloudellisena ja kulttuurisena ylivoimana alempiin luokkiin nähden. Kulutuksessa ja elämäntyylivalinnoissa ilmenevä hyvä maku on valtasuhteiden seurausta ja vallankäytön keskeinen väline.

Vaikka keskustelua yläluokasta, sivistyneistöstä ja älymystöstä on käyty Suomessakin, yhteiskunnallisten ryhmien välisiä eroja on pidetty pieninä ja juuri eliitin käsitettä hyvinvointivaltiolle vieraana (Alasuutari 2009; Alapuro 2010, 529; ks. myös Alestalo 2010, 535). Eliittitutkimuksen klassikoilla on kuitenkin vallan, työn ja talouden jakoihin liittyviä yhtymäkohtia niiden harvojen suomalais-tutkimusten näkökulmiin, jossa eliitti on erikseen mainittu. Suomalaisissa 2000-luvun eliitin määrittelyissä on kaksi keskeistä linjaa, joista ensimmäinen painottaa Millsiä mukaillen valtaa ja ase-

mia instituutioissa ja toinen elämäntyylivalintoja, jotka erottavat eliitin muista ryhmistä.

Suomalaisen eliittitutkimuksen suuri nimi Ilkka Ruostetsaari (2013) määrittelee eliitin yhteiskunnan ammatti- ja valtarakenteiden avulla. Hän erottaa toisistaan poliittisen eliitin, hallintoeliitin, elinkeinoelämän eliitin, järjestöeliitin, joukkotiedotuseliitin, tiede-eliitin ja kulttuurieliitin. Juuri yksilön ammattiasema ja poliittinen päättävä valta demokraattisen päätöksenteon viitekehyksessä yhdistävät eliittiä (Ruostetsaari & Borg 2004). Samoin kuin Millsillä, myös Ruostetsaaren jaottelussa eliittien yläkäsite on valtaeliitti, joka on massan eli kansan antiteesi.

Poliittisen sosiologian järjestö- ja aktivismianalyyssissa eliitin toimintaa on pidetty yhtä lailla politiikkaan ja liike-elämään sidottuna. Tuukka Ylä-Anttilan (2014) mukaan eliitti määrittyy populistien puheessa kansan viholliseksi, mutta 2010-luvulla määritelmä kohdistettiin kotimaan rötös-herrojen sijaan Euroopan unioniin. Liike-elämän eliitti nähtiin osana niiden organisaatioiden ja yhdistysten verkostoa, jotka haittaavat demokraattisten kansanliikkeiden toimintaa ja avoimuutta (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011; ks. myös Ylä-Anttila 2010, 291).

Toisaalla eliitin määrittely pohjaa karkeaan ammatti- ja koulutusluokitukseen, ja varsinainen tutkimus kohdistuu elämäntyyli-, kulutus- ja elämäntapaeroihin. Matti Kortteisen ja kumppaneiden (2005, 479–480) artikkelissa tarkastellaan sosioekonomisesti hyväosaisten asumista ja kehittään suomalaisen urbaanin eliitin sisäistä jaottelua. Pääkaupunkiseudun korkeakoulutettu ja hyvin ansaitseva eliitti jaettiin yhteiskunnallisen asemansa ja kulttuurisen orientaationsa pohjalta bisnes-eliittiin ja virkamieseliittiin, jotka olivat eriytyneet omille alueilleen (Kortteinen & al. 2005, 483). Tulkinta eliitin asuinalueista näkyy myös Riie Heikkilän ja Keijo Rahkosen (2011) ryhmähaastatteluaineistoon perustuvassa artikkelissa. Eliittiin kuulumisen merkkejä löydettiin helsinkiläisyydestä, oletetusta vauraudesta sekä erottautumisesta: merkkivaatteisiin pukeutumisesta, tapakulttuurista, kohteliaisuuksista ja poskisuudel- mista. Haastattelun teemoiksi valitut kirjallisuus, taide ja hyvä maku ruokkivat entisestään stereotypiaa elitistisestä korkeakulttuurista. Elitismillä tarkoitamme aseman pönkittämistä kulttuuri- ja kulutusvalinnoilla. Toisaalta eliitin tai yläluokan on ajateltu olevan kulttuurisesti avarakatseista: Semi Purhosen ja työryhmän (2014) Suomea koskeva

makututkimus tuki ajatusta laajan ja monipuolisen maun arvostuksesta korkean sosiaalisen aseman ryhmissä (mt., 404–409; ks. Kahma & Toikka 2012) nimeämättä niitä kuitenkaan eliitiksi.

Laura Kolbe (2014) käyttää yläluokan, eliitin, sivistyneistön ja aatelin käsitteitä päällekkäisinä ja rinnakkaisina (mt., 48–49, 53–55; vrt. Bourdieu 1984). Näihin kuulumista määrittävät syntyperä, korkea koulutus ja korkea asema yhteiskunnallisessa päätöksenteossa tai liike-elämässä. Kolbe (2014, 55) samastaa eliitin ennen muuta sivistyneistöön, jolloin ”tie eliittiin käy Suomessa nimenomaan koulutuksen, ei perhetaustan tai sukusuhteiden kautta”. Yhteiskuntaluokkien koulutusvalintoja on tutkittu suomalaisen sosiologian kentällä viime vuosina runsaasti (esim. Käyhkö 2014; Kosunen & Seppänen 2015; Kosunen & al. 2015), mutta myös näissä tutkimuksissa eliittikäsitteen käyttö on ollut vähäistä tai rinnasteista yläluokan käsitteen kanssa.

2000-luvun suomalainen eliittitutkimus sisältää monenlaisia näkökulmia yhteiskuntaan ja eliittiin. Yhteistä tulkinnoille ja tarkastelukulmille on ajatus eliitin marginaalisuudesta ja vaikutusvallasta kansan enemmistöön nähden. Analysoimalla, miten eliitti määrittellään julkisessa keskustelussa, voidaan saada tarkempi kuva siitä, mikä eliitti on suomalaisessa kontekstissa ja millaisiin vallankäytön muotoihin ja rakenteisiin keskustelu eliitistä liittyy.

Tutkimuskysymykset ja aineistot

Tarkastelemme, kuinka yleistä eliittipuhe on sanomalehtien pääkirjoitussivujen teksteissä vuosina 2000–2014 ja kuka eliitin määrittelee. Toinen tärkeä teema koskee sitä, millaista suomalainen eliittipuhe on: millaisia eliitin määritelmiä teksteissä esiintyy ja miten määritelmät esiintyvät tarkastelukajon aikana. Analysoimme, millaisia eroja pääkaupungin ja maaseudun näkökulmista rakennettavilla eliitin määrittelyillä on.

Analyysin aineisto poimittiin kahden sanomalehden pääkirjoitussivuilta. Kirjoitukset ovat tyyppillisesti lyhyitä ja tyyliään kärjistettyjä muutama sadan sanan avauksia: pääkirjoituksia, vieraskyniä ja kolumneja, joista jokainen on läpäissyt toimituksen seulan. Kirjoitusten tulokulmia perustellaan usein laajamittaisesti ja tekstien argumentaatiolla on yleinen sosiaalisesti suostutteleva tehtävä (van Dijk 1992; 1995). Pääkirjoitussivujen tekstit sopivat hyvin analyysin

kohteeksi, sillä ne nivoivat keskustelun eliitistä Suomessa ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Niillä on vuorovaikutteisia, sosiokulttuurisia ja poliittisia funktioita yhteiskunnallisessa keskustelussa (van Dijk 1992).

Helsingin Sanomat (HS) ja *Maaseudun Tulevaisuus* (MT) valittiin tarkastelun kohteeksi levikkien perusteella: HS on Suomen laajalevikkisin sanomalehti ja MT Iltalehden, Aamulehden ja Turun Sanomien jälkeen levikiltään viidenneksi ja lukijakunnaltaan lehden itsensä mukaan toiseksi suurin (Maaseudun Tulevaisuus, 2014). HS:n erityisasemaa suomalaisessa viestintäjulkisuudessa ja yhteiskunnallisen keskustelun rakentajana on korostettu viestinnän tutkimuksissa (Suhonen 1994, 70–71; Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011). Lehtivalinta on perusteltu myös siksi, että HS edustaa pääkaupunkikeskeistä ja MT maakuntien näkökulmaa ajankohtaisiin asioihin. Siten valitut lehdet voivat tarjota erilaisen näkökulman eliitin määrittelyyn.

Analyttinen lähestymistapamme käsittää määrällistä ja laadullista sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajarvi 2002), jossa tarkastellaan eliitin käsitteen esiintymistä ja käyttöä kontekstissaan. Aineisto ryhmiteltiin aineistolähtöisesti nimeämällä teksteissä esiintyvät eliitin alakategoriat.

Eliitin määritelmät

HS ilmestyy 353 päivänä vuodessa, joten valitulla aikarajauksella (2000–2014) lehti on ilmestynyt yhteensä 5 295 kertaa. MT ilmestyy vuodessa noin 150 kertaa, ja tarkastelukajon aikana on ilmestynyt noin 2 250 lehteä. Lopullinen aineisto koostui 7 545 pääkirjoitussivusta. Pääkirjoitussivut käytiin hakukoneavusteisesti läpi niin, että Boolean logiikan avulla (eliit? AND suom?) poimittiin ne pääkirjoitussivut, joissa puhutaan eliitistä ja Suomesta. Näillä kriteereillä valikoitu aineisto käsittää yhteensä 182 kirjoitusta (HS 150, MT 32) (taulukko 1).

Vuosina 2000–2004 eliittiä käsitteleviä kirjoituksia ilmestyi lähes yksinomaan HS:ssa. Vuosina 2005–2008 HS:n kirjoittelu vaimeni hieman, mutta vuodet 2009–2013 olivat kirjoitusten lukumäärän suhteen tarkastelukajon vilkkain ajanjakso. MT:n pääkirjoitussivulla eliitin käsite esiintyi hieman myöhemmin kuin HS:ssa. Vuodesta 2005 lähtien kirjoituksia ilmestyi MT:ssa tasaisesti, muutaman kirjoituksen vuosivauhtia. Vaalivuosi 2011 oli poikkeuksellisen vilkas: eliitistä ja

Taulukko 1. Eliittikirjoitusten lukumäärä ja suhteellinen määrä pääkirjoitussivuilla Helsingin Sanomissa ja Maaseudun Tulevaisuudessa 2000–2014

Vuosi	Helsingin Sanomat		Maaseudun Tulevaisuus	
	Mainintoja (kpl /a)	Prosenttia (N = 353/a)	Mainintoja (kpl /a)	Prosenttia (N = 150/a)
2000	9	2,5	0	0,0
2001	11	3,1	0	0,0
2002	12	3,4	0	0,0
2003	10	2,8	1	0,7
2004	6	1,7	0	0,0
2005	5	1,4	3	2,0
2006	4	1,1	3	2,0
2007	7	2,0	3	2,0
2008	5	1,4	5	3,3
2009	12	3,4	4	2,7
2010	11	3,1	2	1,3
2011	19	5,4	5	3,3
2012	16	4,5	2	1,3
2013	15	4,2	2	1,3
2014	8	2,3	2	1,3

Suomesta kirjoitettiin lehtien pääkirjoitussivuilla yhteensä 24 kertaa.

Valtaosa aineiston kirjoituksista, 78 (HS 68, MT 10), on toimittajien kolumneja. Nimettömiä pääkirjoituksia on 34 (HS 21, MT 13) ja toimittusten ulkopuolisten tahojen kirjoittamia vieraskynä-kirjoituksia 70 (HS 61, MT 9). Kirjoittaja(-t) on nimetty 148 kirjoituksessa. Näistä 124 (HS 107, MT 17) on miesten kirjoittamia. Naisten kirjoitukset (HS 19, MT 2) ja yhteiskirjoitukset (HS 3, MT 0) jäävät vähemmistöön. HS:n naisten kirjoittamista jutuista valtaosa (12) on ilmestynyt tarkastelujakson lopussa vuoden 2011 jälkeen.

Kirjoittajan tausta on yliopisto tai tutkimuslaitos 49 vieraskynässä (HS 44, MT 5). 21 vieraskynässä (HS 17, MT 4) kirjoittaja tulee järjestökentältä tai yritysmaailmasta. Tavallisimmin palstalla eliitistä kirjoittava henkilö onkin yliopistolla työskentelevä miespuolinen politiikan tutkija.

Eliitti on mainittu yhdeksän pääkirjoituksen, kolumnin tai vieraskynän otsikossa, joista kaikki ovat ilmestyneet HS:ssa. Aineiston kirjoitukset rakentuivat tyypillisesti niin, että eliitin käsitettä käytettiin joko tekstien alussa tai vasta aivan lopussa esitetyissä raflaavissa loppukaneeteissa tai korostetuissa tekstiotteissa. Eliitin mainitsemisen keskeinen funktio lieneekin saada lukija kiinnostumaan tekstistä pikemmin kuin toimia kirjoituksen sisällön kuvauksena. Kilpailu lukijoista voi siten vaikuttaa toimitustyön tarkkuuteen ja etiik-

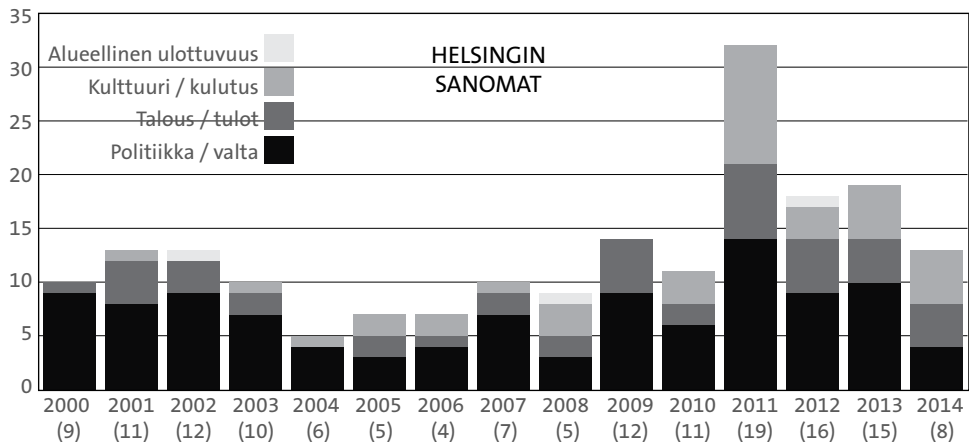
kaan: houkuttelun välineinä keskeisiä ovat uutisen sanavalinnat (vrt. Jones 2008, 166).

Määritelmien tyypit ja niiden ryhmittely

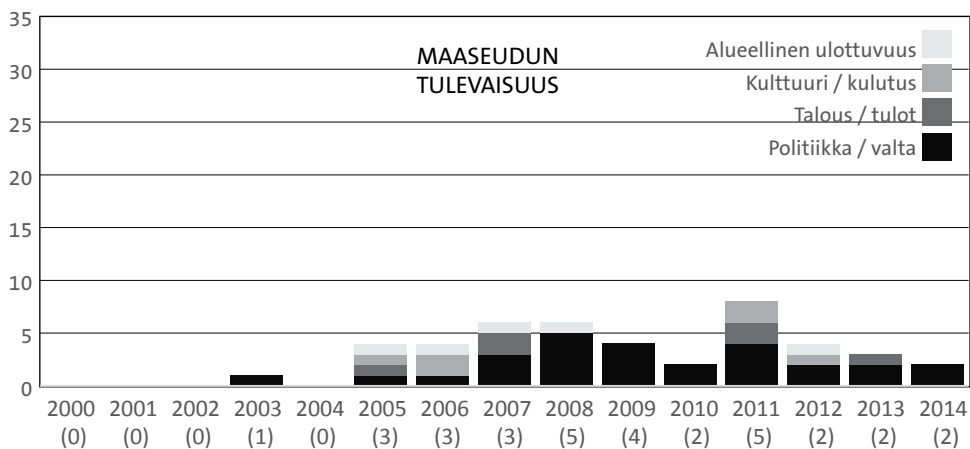
Kaikilla laidoilla populistieja yhdistää viha eliittejä kohtaan. Populisti vihaa euroeliittiä, Suomen poliittista ja taloudellista eliittiä, ammattiyhdistyseliittiä, median juoksupoikaeliittiä, kerskakuluttajien eliittiä, kotikaupungin nurkkakuntaista eliittiä ja paremman puutteen- sa vaikka naapurin maisteria tai jotain ihan itse keksittyä olentoa. Populistin helpoin maalintekopaikka ovat tuloerot. (Apunen, HS 28.12.2010)

Edellä esitetyssä sitaatissa luetellaan eliitin määritelmien tyyppejä, joita löydettiin käsillä olevan aineiston analyysissä yhteensä 13. Näitä ovat ammattiyhdistyseliitti, euroeliitti, ulkopoliittinen eliitti, alueellinen eliitti, virkamieseliitti, hallinnon eliitti, valtaeliitti, talouseliitti, tuloeliitti, kielellinen eliitti, kulttuurieliitti, kulutuseliitti ja pääkaupunkiseudun sivistyneistö eli kosmopoliittinen eliitti. Aineistossa puhuttiin eliiteistä yleisesti itsestään selvänä ryhmänä tai tietyistä yksilöistä eliitin edustajina. Tällaisissa tapauksissa aineisto koodattiin sen mukaan, missä viitekehyksessä ryhmästä tai henkilöstä puhuttiin.

Löydetty eliitin määrittelyt redusoidtiin analyysissä kolmeksi pääluokaksi: politiikan ja valan kautta määrittyvä eliitti (sisältäen virkamiesvallan), talouden kautta määrittyvä eliitti ja kulttuurin kautta määrittyvä eliitti. Kulttuurin kaut-

Kuvio 1a. Eliitin määrittelyn kehykset Helsingin Sanomien pääkirjoitussivujen kirjoituksissa 2000–2014.

Kuvio 1b. Eliitin määrittelyn kehykset Maaseudun Tulevaisuuden pääkirjoitussivujen kirjoituksissa 2000–2014.

ta määrittävään eliittiin sisällytettiin koulutuksen, kielen ja kulutuksen kautta jäsenyivät eliitin määritelmät. Kuvioissa 1a ja 1b on esitetty eliitin pääluokkien vuosittainen esiintyminen pääkirjoitussivun teksteissä. HS ilmestyy useammin kuin MT, minkä vuoksi kuvioiden välillä ei voida tehdä suoraa vertailua. Eri määritelmät esiintyivät teksteissä usein limittäin, ja eliitti voitiin määritellä useamman kehyksen kautta samassakin kirjoituksessa. Tästä johtuen eliitin määritelmien kokonaismäärä kuvioissa voi olla suurempi kuin tarkastelu vuosina lehdissä ilmestyneiden eliittikirjoitusten lukumäärä.

HS:ssa eliitin määrittelyssä nojattiin ennen muuta politiikan ja vallan kehykseen – ja sekundaarisesti tuloihin ja työelämään (kuvio 1a). Talouden kehystä on käytetty läpi tarkastelujakson. Erityisesti vuoden 2011 jälkeen kirjoituksissa oli tavallista esittää kulttuuriin ja kulutukseen liitty-

viä eliitin määreitä: erityisen paljon kulttuurista kehystä käyttäviä juttuja julkaistiin vaalivuonna 2011.

MT:ssa (kuvio 1b) juttujen kokonaismäärä on pienempi kuin HS:ssa. MT:ssa ilmestyneet eliittikirjoitukset koskevat HS:n tapaan useimmiten poliittista eliittiä, mutta MT:n kirjoituksissa nostetaan esiin erityisesti kaupunkilaisuuden ja eliitin yhtymäkohtia. Talouden tai kulttuurin kehys ei näkynyt MT:ssa eliitistä puhuttaessa yhtä usein kuin vallan ja politiikan kehys. MT:ssa ilmestyneiden juttujen erityispiirre onkin alueellisen näkökulman korostuminen ja eliitin kytkeminen kaupunkilaisuuteen.

Pääkirjoitussivujen poliittinen eliitti

Eliitti mainitaan aineistossa poliittisten ja poliittis-historiallisten tapahtumien yhteydessä. Nämä tapahtumat koskevat erityisesti Nato-jäsenyyttä,

presidentin valtaoikeuksia sekä perussuomalaisten vaalivoittoa 2011. Eliitti samastettiin vallanpitäjiin, poliitikoihin ja virkamiehiin. 133 kirjoituksessa eliitin määrittelyn kehys oli politiikkaan tai valtaan nojaava. Eliitti-sanana käyttö toimi kirjoituksissa usein välineenä etäisyyden alleviivaamiseen: jopa 70 kirjoituksessa (HS 62, MT 8) eliitin intressejä luonnehdittiin vastakkaisiksi tavallisen kansan intresseille, kun vain viidessä kirjoituksessa eliitin ja kansan etuja pidettiin yhtenevinä. Suuri osa kirjoituksista positiivisesti eliitin vastakohtaksi keskiluokalle.

Päätöksentekijät taivastelevat mielellään, miten älyttömiä ovat toimittajat ja miten ymmärtämätön niin usein on kansan reaktio; asioiden oikeita suhteita ei ymmärretä, ei edes haluta ymmärtää. Eliitin ja kansan ymmärryksen eroa selittää se, että päätöksentekijöiden puhetta ei voi ymmärtää, ei vaikka haluaisi. Kyllä päätöksentekijäkin osaa puhua selvää suomea, mutta selkokieli on varattu todella tärkeille henkilöille; muille, kuten työntekijöille, osakkeenomistajille tai tavallisille kansalaisille, puhutaan peitellysti tai vertauskuvin. (Blåfield, HS 14.3.2000)

Blåfieldin kirjoituksessa kuvastuu aineistosta laajemminkin havaittu ilmiö, jossa eliitin ja vastinkappaleeksi esitetyn kansan vuorovaikutuksessa on ongelma. Eliitti ei näissä kuvauksissa ymmärrä kansaa, mutta vastaa esimerkiksi Suomen ulkopoliitikasta ja samalla opettaa sitä kansalle. Eliitin toiminta esitettiin usein eksklusiivisena ja moraalisesti arveluttavana. Kirjoituksissa eliitti on eristäytynyt tavallisesta kansasta, suhmuroi ja päättää politiikan kabineteissa.

Suomi on klubi, kaikki tuntevat toinen toisensa, väitetään. Sanonta on vitsi, sillä sana ”kaikki” ei tarkoita meitä kaikkia viittä miljoonaa, vaan muutamaa tuhatta eliittiin kuuluvaa, herroja ja rouvia. Onneksi kiertö huipulla on niin vilkasta, että kansakunnan yläkerros on koko ajan liikkeessä. Päitä putoaa ja uusia nousee tilalle. Eliitin näkymätön nokimisjärjestys on hyvin armoston: kun joku on laskussa, hänelle annetaan vauhtia alaspäin. Kutsuja ei enää tule, ystävät vaihtavat kiusaantuneen näköisinä puolta. On yksi poikkeus. Jos on joskus käynyt maanpuolustuskurssin, säilyy sen rekistereissä, vaikka olisi muuten elämässä mennyt vähän huonomminkin. (Hämäläinen, HS 16.5.2001)

Hämäläisen teksti nostaa esiin sen, että vaikka suomalainen eliitti on suhteellisen pieni ja suljettu, sen sisällä on vaihtuvuutta. Solidaarisuuden puute on eliitin toiminnalle tyypillistä; eliitti on menestyjien luokka, eikä (taloudellista) epäonnistumista suvaita.

Eliitin käsitteellä ei viitata järjestelmällisesti valtiojohtoon, vaan poliittisen eliitin sisälläkin on

eroja vallan ja vaikutusvallan suhteen. Erkki Penanen (HS 8.8.2004) esitti, että ”Suomen poliittisen harvainvallan, oligarkian, sisällä on vielä suppeampi oligarkia. (...) osa poliittisesta eliitistä – jopa hallituksessa – on suljettu informaatio- ja kommunikaatorakenteiden ulkopuolelle.” Eliitin elinehtona nähtiin vakiintunut puoluerakenne. Kari Huhta (HS 29.10.2010) esitti, että eliittiä on löydettävissä kaikista muista puolueista, paitsi perussuomalaista: ”Yhteiseksi piirteeksi Yhdysvaltain teekutsuliikkeen ja perussuomalaisten välillä nousevat nationalismi, konservatiivisuus ja vankka epäluulo eliittejä kohtaan.” Eliitin määrittely anti-populistisena ryhmänä näkyi muissakin HS:n kirjoituksissa (esim. Apunen, HS 28.12.2010; Junkkari, HS 19.12.2011).

Eliitti asemoitiin HS:ssa puoluepolitiikan asiantuntijaksi: ”Keskeiseksi nousee puolueiden ja poliittisen eliitin rooli ja tehtävä europoliitiikan ’opettamisessa’ kansalaisille.” (Martikainen, HS 3.10.2003). Eliitin ajateltiin määrävän siitä, mitä poliittisista päätöksistä puhuttiin julkisuudessa:

[Talous]kriisin käsittely mediassa on kuitenkin ollut varsin eliittivetoista. Ääneen ovat päässeet kansalliset päämiehet, johtavat virkamiehet ja ekonomistit. Suomen lehdissä siteeratuimpia lähteitä ovat olleet Suomen pääministeri ja valtiovarainministeri sekä Saksan liittokansleri. (Herkman & Harjuniemi, HS 14.10.2013).

Ehkä yllättäen, HS valtakunnan luetuimpana lehtenä arvostelee sitä, miten mediakeskustelu on ollut eliittivetoista. Eliitti henkilöidään tässä yhteydessä yksittäisiin poliitikoihin, ei organisaatioihin.

Kansallisen poliittisen eliitin omimmaksi toiminta-alueeksi nimettiin tavallisesti ulkopoliittika. Eliitti kävi keskustelua globalisaatiosta (Koistinen, HS 30.7.2002), harjoitti ulkopoliittikkaa tukenaan hallituspuolueet (MT 12.3.2003) ja oli valjastanut kansainväliset instituutiot toimintansa välineiksi. Erikseen nimettiin Maailmanpankki sekä EU:

[EU:n] Kehitys on tapahtunut eliitin projektina, jossa ei ole tarvinnut ihmisiltä juuri kysellä, mitä ja miten tehdään. On synnytetty byrokraattiseen ja salailevaan ranskalaiseen hallintoperinteeseen nojaava järjestelmä. (Virkkunen, HS 14.4.2001)

Sapekas kirjoittelu poliittisista instituutioista eliitin projekteina nähtiin myöhemmin erityisesti populistien strategiana: ”Perussuomalaisten kannattajat lähtevät liikkeelle etenkin silloin, kun yhteiskunnassa ollaan huolissaan tavallisen kansan

ja päättäjien etäännyttämisestä. Syntipukeiksi käyvät hyvin Euroopan unioni ja rahaliitto, joita perussuomalaisten kannattajakunnassa pidetään eliitin projekteina.” (Rahkonen HS 9.6.2012). Näin ollen yksittäisten eliitin edustajien, keskustelufoorumina toimivan valtakunnanmedian sekä eliitin jäsenten ”projektit” muodostavat eliittikeskustelussa kokonaisuuden.

Tarkastelujakson puolivälissä kirjoituksissa esitettiin poleemisesti, että puoluetuki on eliitin keinoittelujärjestelmä ja osa lumedemokratiaa (Pentikäinen, MT 14.8.2009). Keskustelu vallan siirtymistä puolueyhmittymien välillä (Terho, HS 29.9.2006) ja puolueiden sisällä (HS, 8.2.2004) alleviivaa sitä, että eliitti on aikaan ja paikkaan sidottu. Keskeistä on kansasta erottuminen rahan ja vallan välityksellä ja aktiivisen toiminnan kautta.

Presidentti, pääministeri ja puolueiden johtajat populistisista lukuun ottamatta luettiin virkansa puolesta politiikan eliittiin. Eliitti henkilöityi hahmoihin kuten Esko Aho, Paavo Lipponen, Paavo Väyrynen, Tarja Halonen, Mauno Koivisto sekä Urho Kekkonen. Eliittinä mainittiin ministereitä ja ay-liikkeen kärkinimiä. Pitkä poliittinen ura näyttää takaavan jäsenyyden eliitissä, ja kerran johtavassa asemassa olleet henkilöt luetaan poliittisen uran päätyttyäkin eliittiin kuuluviksi. Eliittipositio on korkeimmalle valtiojohtajalle pysyvä etuoikeus.

Pääkirjoitussivun talouseliitti

Politiikan valtaeliitistä erillinen ryhmä oli talouden ja omistusten kautta määrittävä eliitti. Kriteerit eliittiin kuulumiselle rakentuivat aineistossa summittaisten tulomittareiden varaan. Yksinkertaisimmillaan kirjoituksissa puhuttiin eliitistä rikkaana kansanosana ottamatta kantaa toimijoiden institutionaalsiin asemiin.

Toisaalta koulutettu keskiluokka tuntee jääneensä taloudellisesti alakynteen, kun se kokee työnsä vaativaksi ja vertaa siitä saamaansa palkkaa taloudellisen ja poliittisen eliitin tuloihin. Tuntemusta ruokkii vielä palkkatulojen sekä pääoma- ja osinkotulojen jakautuminen. (Väyrynen, HS 10.3.2008)

Kuten edellä, palkka- ja palkkioerot tekevät eliitin. Poliittisen eliitin tapauksessa keskeinen vertailukohde oli kansa, mutta talouseliitin tapauksessa keskiluokka. Talouseliitin synonyymina puhuttiin toisinaan myös rikkaista. Aineistossa talouseliitin ja politiikan eliitin intressit nähtiin yhtenevinä: ”Liike-elämän eliitin ja poliittisen eliitin

kansalaisilta salatussa yhteisissä maan tavalla tarkoitetaan toimintaa, josta molemmat hyötyvät sekä taloudellisesti että poliittisesti.” (Parkkonen, HS 2.11.2009).

Talouseliittiä koskevat kirjoitukset sisälsivät pohdintaa ryhmän suhteesta talouden ja yhteiskunnan rakenteisiin. Pääomatulojen verotus olikin eliittiä koskevilla kirjoituksilla näkyvästi esillä johtokuntapalkkioiden rinnalla. Kirjoituksissa vallitsi konsensus siitä, että taloudellisen ja poliittisen järjestelmän rakenteet ovat tavallisen kansan kannalta epäreiluja ja ajavat viime kädessä eliitin etuja.

Kiinnostavaksi tilanteen tekee se, että suomalainen poliittinen eliitti, johon Liikanenkin kuuluu, pyrkii yhä korjaamaan tilannetta ja pelastamaan kansakunnan ortodoksisen uusliberalismin keinoin. Liikanen väläytteli lääkkeeksi palkkamallia, joka on keskeinen väline uusliberaalissa tulojen uusjaoissa – suora tulonsiirto keskiluokalta rikkaille. (Sauli, HS 17.10.2008)

Talouden rakenteet ovat eliitin puolella myös muissa kuin tulonjakoa koskevilla kysymyksissä. Eliitin nähtiin rikkovan lakeja ja sääntöjä ja toimivan kyseenalaisesti silloinkin, kun se toimi lain salimissa rajoissa. Kärkevässä puheenvuorossaan Jyrki Räikkä (HS 23.3.2011) syyttää eliittiä suoranaisesti laittomuuksista: korruptiosta ja harmaan talouden suosimisesta sekä bisneksistä moottoripyöräjengien kanssa. Palstatilaa saivat eliittiä suositavien veroratkaisut:

Pelastusta tarvitsisivat erityisesti tavalliset helsinkiläiset, joiden puolesta valtakoneiston osana toimiva päälehti ei jouda puhumaan. Eliittimedialle asuntojen tulkittu hintataso ja sen seurauksena pula tavallisella palkalla elävistä työntekijöistä tuntuvat olevan vain kiusallinen roska, joka pitää selitellä maton alle. (...) Eliitille sana metropoli on selvää rahaa: kalliorakentamista, betonibisnestä ja mahtipontisia liikennehankkeita. Seudulla elävän kannalta kaikki on numeroa liian suurta, varsinkin budjetit, silloin kun laskun kuittaa veronmaksaja. (Pentikäinen, MT 17.10.2007)

Kritiikin kohteena on talouseliitin ohella HS, joka esitetään eliitin etuja ajavana ja veronmaksajaa sortavana medianä. Rahasta puhuttaessa omistavan eliitin vastinpariksi määritellään juuri veronmaksaja. Yhteiskunnassa kirjoitettiin olevan myös ideologioita ja rakenteita, jotka eivät palvele eliitin etuja:

Poliittinen ja taloudellinen eliitti puhuu mielellään luovasta ja osaavasta Suomesta. Tällaiset puheet ovat tyhjiä sanoja, jos uusien työsuhteiden viidakossa eläville lahjakkailla, luoville ja utelaille ihmisille ei osoiteta, että heidän panostaan tarvitaan ja että heidän ihmisarvoaan kunnioitetaan. (Blåfield, HS 13.5.2009)

Tärkeänä tavallista kansaa koskevana kysymyksenä mainittiin neljässä kirjoituksessa idea hyvinvointivaltiota, jonka romuttajana eliittiä pidettiin. Kuvausta talouseliitistä väritti ensisijaisesti sen etäisyys tavallisesta arkielämästä. Jos politiikan eliitistä puhuttaessa kirjoitettiin eksplisiittisesti eliitin vallasta kansan yli päätöksenteossa, taloudellisen eliitin yhteydessä kirjoitettiin sen välinpitämättömyydestä suhteessa kansaan – talouseliitin sortamaan keskiluokkaan.

Kaupunkien sivistyneistö eliittinä

Poliittista ja taloudellista eliittiä käsiteltiin usein alue- ja kielikysymysten yhteydessä. Molemmissa tarkastelun kohteena olevissa lehdissä (MT 5, HS 3), eliitti miellettiin pääkaupunkiseudulla asuvaksi joukoksi ihmisiä, joka on sokea maaseudun elämänmuodolle:

Mitä pitemmälle eteenpäin mennään, sen selvempää on, että maailmantalouden kilpailuasetelman vaatima yrittäjyys tulee muualta Suomesta ja maaseudulta. Helsinki on ympäristönä liian helppo tuottaakseen yrittäjiä. Helsinki tuottaa kyllä eliittejä ja sivistyneistöä. Tämä tasoittaa asetelmaa maaseudun hyväksi. (Kuisma, MT 13.4.2006)

Kehä III:n kohdilla kulkeva kaupungin ja maaseudun välinen raja ei ollut helposti ylittävissä kulttuurisesti. Alueellista etäisyyttä korostavissa kirjoituksissa tavallisten suomalaisten juurevuus katsottiin arvokkaammaksi kuin eliitin korkea koulutus, sivistys, henkevyys ja varakkuus (Hämäläinen, HS 20.5.2006). Esimerkiksi rajan jyrkkyydestä voidaan nostaa yhteiskunnalliset instituutiot, kuten lahjakkaille lapsille suunnatut eliittikoulut (MT 30.9.2005; Lindberg, HS 14.2.2008). Ne nähtiin mahdottomiksi maaseudun vähäisen oppilasmäärän vuoksi, mutta niitä oli vaikea perustella kulttuurisesta näkökulmasta. Toinen alueelliseen näkökulmaan liittyvä esimerkki eliitin instituutioista koski yliopistolaitosta nykyisessä laajuudessaan (HS 20.11.2005), sillä juuri sen ajateltiin takaavan kansalaisille yhtäläiset mahdollisuudet nousta eliittiin.

Eliitin kulttuurisia piirteitä nähtiin kielessä ja eliitin erityisessä tavassa kommunikoida. HS:ssa Marko Junkkari (HS 19.2.2011) esitti, että eliitin puhe on vaikeaselkoisempaa kuin kansan puhe. Eliittiin kuulumisessa on kyse myös vieraiden kielten ja erityisesti ruotsin kielen taidosta. Reetta Rätty (HS 5.3.2011) kysyi: ”onko FST ruotsinkielisen eliitin turha luksuspalvelu?” Antti Blåfield esitti aiemmin, että ”[ruotsin kieli] on ollut niin

tärkeä asia, että Suomessa ylimpään poliittiseen eliittiin ei aiemmin voinut nousta henkilö, joka ei pysty käymään keskustelua ruotsiksi.” (Blåfield, HS 19.10.2006).

Kansainvälisyys nähtiin teksteissä erityisesti eliitille ominaisena pääomana:

Suomi on ollut jo reilusti toista vuosikymmentä EU:n jäsen, mutta Eurooppa-tason toiminnan merkitys on selvinnyt poliittiselle eliitille hämmäntävän hitaasti. Tämän johdosta jopa ministeriksi on päässyt pystymetsästä tulleet ummikkoja, jotka eivät tule toimeen yhdelläkään tärkeällä vieraalla kielellä. (Kivinen, HS 16.9.2008)

Keskustelukyvyn tärkeyttä painotettiin erityisesti poliittisessa kehyksessä ja pohjoismaisesta yhteistyöstä puhuttaessa (Kronman, HS 3.8.2010; Apunen, HS 28.12.2010). Professori Erkki Karvonen yleistää, että kyse on ennen muuta eliittiä erottavasta asenteesta, sillä nykyinen eliitti on ”hurraakansainvälistä”: ”Korkeasti koulutetuille kansainvälisyys on mahdollisuus, mutta duunarille se on usein uhka ja epävarmuustekijä.” (Karvonen, HS 24.2.2011). Kansainvälisten ja pystymetsästä tulneiden ministereiden väliseksi eroksi rakentui teksteissä kielellinen pääoma yhdistettynä kansainvälisissä yhteyksissä käytettäviin sosiaalisiin taitoihin. Argumentaatioissa vastakkain asetuitivat korkeasti koulutetut kaupunkilaiset ja duunarit, joista ensimmäiset luettiin osaksi eliittiä. Kiintoisaa on, ettei ryhmä olisi välttämättä kuulunut eliittiin poliittisen eliitin tai taloudellisen eliitin määritelmäkehysten kautta.

Vain seitsemässä kirjoituksessa 182:sta eliitti samastettiin sivistyneistöön tai älymystöön. Silloinkin eliitti rajattiin professorikuntaan tai mediaeliittiin. Yksilötasolla Jörn Donner sai mainintoja eliittiin kuuluvana henkilönä niissä muutamassa tekstissä, joissa näin tehtiin:

Jörn Donner asettuu kantamaan eliitin kirkasta lippua älykköjen eturintamassa, pahaa vastaan. Mongolien ja paremman väen vastakkainasettelun aika ei siis olekaan ohi. Eliitin luoma kuva sivistyneen älymystön ja sivistymättömyyden perussuomalaisen erosta on valhetta. Viha ja suvaitsemattomuus asuvat kaikissa. Eliittiä johtava ”sivistyneistö” on siinä lajissa mestari. Yhteiskunnan kerma muuttuu samanlaiseksi kuin vihansa kohde. (Harle, HS 16.3.2011)

Pääkirjoitussivun eliitti kulttuuri- ja kuluttajaryhmänä

Poliittisen ja hallinnollisen eliitin ohien ja osin kaupunkilaisten kosmopoliittien kanssa päällekkäiseksi muodostui kulttuurieliitin kuvaus. Maininta erityisestä kulttuurieliitistä esiintyi vain yh-

dessä aineiston kirjoituksessa, mutta vuodesta 2010 eteenpäin, kolmessakymmenessä kirjoituksessa mainittiin eliitille tyypillisinä kulttuurisina ominaisuuksina kulttuurin tuntemus, hienostunut tapakulttuuri ja eksklusiiviset taideharrasteet. Ajatus kaunotaiteista ja korkeakulttuurista parempana kulttuurina ja näiden yhdistyminen korkeaan asemaan tuntui läpäisseen toimituksen.

Nuorempaa polvea edustava tuore kulttuuriministeri Paavo Arhinmäki (vas) on nopeasti oppinut eliitin tavolle. Kulttuuriministeri ei tietenkään voi ehtiä joka paikkaan. Mutta kun Arhinmäki jätti heti Musiikkitalon avajaisen jälkeen väliin myös Sibelius-Akatemian avajaiset, olisi ollut paikallaan osoittaa vähän arvostusta köyhille musiikinopiskelijoille ja edes muodon vuoksi pahoitella kiireitään. (Grundström, HS 20.9.2011)

Toisinaan eliitistä kirjoitettiin parempana väkenä tai kermana. Tarkastelujakson lopussa eliitin erityinen kulttuurin tuntemus oli laajentunut koskemaan muutakin kuin kaunotaiteita. Bourdieulaiseen luokkatutkimukseen (ks. Bennett & al. 2009) perustuneen luokkakoneen ja Suomen Kulttuurirahaston (2013) teettämän, suomalaista kulttuuria koskevan selvityksen ilmestymisen jälkimainingeissa kirjoitettiin:

Distinktio on siirtynyt kulttuurista ruokaan, muotiin ja sisustukseen. (...) Kaksi kolmesta suomalaisesta haluaa, että taidetta tuetaan verovaroista, jotta siitä nauttiminen olisi mahdollista vähävaraisillekin. Kansan enemmistö kannattaa kuitenkin myös sitä, että eliitin pitäisi itse maksaa taide, josta se pitää. (Lyytinen, HS 26.11.2013)

Enemmistön taide ja eliitin taide olivat kirjoituksissa määritelmällisesti erilaisia ja toimivat ikkunana tavallisen kansan ja paremman väen eroihin. Kulttuurin ja kulutuksen nimeäminen eliittiä määrittäviksi tekijöiksi liittyvät juuri yhteiskunnan kahtiajakoon. Raha ja vapaa-aika tekivät eliitin asemasta näkyvän myös kulutuksessa:

Vaaleanpunainen on silti myös eliitin ja aatelin väri. Taloudellinen menestys pukeutuu pinkkiin. Ruotsin kunkinaan ja Björn Wahlroosin pinkit housut symboloivat rahaa, rikkautta ja tyyliä. Eliitti näyttää, että sitä eivät koske samat määritteet kuin muita. Eliitin sanomalehdetkin painetaan vaaleanpunaiselle paperille. Tähän vaaleanpunaiseen miesten yläluokkaan olisi tunkua. Siksi asianajajatoimistot ja pankit täyttyvät luksusmerkeihin pukeutuvista metroseksuaalisista pinkkikaulustyöläisistä. (Kauhanen, HS 5.12.2011)

Kulutustavoiltaan eliitti on autonominen, ja sen valinnat omaksutaan myöhemmin muissa kansankerroksissa. Eliitin kompetenssi kuluttajana ei näy ulospäin vain kansainvälisten trendien seuraamisena ja uusien luomisena, vaan eliitin elämänta-

pa on nähtävissä myös arkihyödykkeiden käytössä.

Kun eliitti herkuttelee vaikkapa pienen espoolaisleipomon Rezén maukkailla maalaisleivillä, tavallisen suomalaisen on ostettava muovipussiin tukehtuvaa suurina sarjoina valmistettua tusinaleipää. (Blåfield, HS 19.9.2003)

Elitistisen kulutusvalinnan erotti tavallisesta sen edellyttämät taloudelliset resurssit sekä se, että kulutustuote oli valitsijalleen muu kuin välttämättömyys. Valinnat peilattiin stereotyyppisen kansan valintoihin; ”tavis” oli pakotettu pohtimaan kulutushyödykkeiden hintoja ja tyytymään kurjiin ja ankeisiin välttämättömyyksiin. Kulutuksen yhteydessä eliittiin yhdistetään *elitism*in käsite. Elitismi on sävyltään negatiivista, vaikka eliittiin kuulumisen rakentuukin kirjoituksissa tavoiteltavaksi:

Soinin ei tarvitse opetella maidon hintaa, sillä häntä ei lasketa arjesta vieraantuneeseen poliittikkoeliittiin – vaikka Soini on taustaltaan poliittinen eläin, joka ei ole muita töitä juuri tehnyt. (...) Uskottavaa kuvaa ”tavallisesta ihmisestä” ei kuitenkaan pysty rakentamaan muutamassa viikossa. (...) Reilumpaa olisi myöntää, että huippupoliitikot ovat hyvätuloista eliittiä, joka ei joudu maitoa ostaessaan miettimään pankkitilinsä saldoa. (Junkkari, HS 19.2.2011)

Eliitin oletettu mieltymys luksukseen sai kirjoituksissa tuomitsevan sävyn. Vaikka kulutuksen kautta määrittävä eliitti oli usein poliittisesta ja taloudellisesta eliitistä irrallisena esitetty, Soini toimii esimerkkinä hahmosta, joka voi kuulua eliittiin määrittymättä samalla elitistiksi. Tämä voi tarjota aivan uudenlaisia toimintamahdollisuuksia verrattuna muihin samassa asemassa oleviin henkilöihin.

Lopuksi

Olemme käsitelleet eliitin määrittelyä kahden suomalaisen sanomalehden, *Helsingin Sanomien* ja *Maaseudun Tulevaisuuden*, pääkirjoitussivuilla. Artikkelin päämääränä oli tarkastella, miten eliitti määritellään valtakunnan päälehdissä ja miten keskustelu eliiteistä muuttuu ajassa.

Eliitin käsitteen käytöllä alleviivataan pikeminkin etäisyyttä ja kahtiajakoa kansan ja jonkin yltäkylläisyydessä elävän ihmisryhmän välillä kuin osallistutaan keskusteluun yhteiskunnan monimutkaisista valtarakenteista. Eriarvoisuuden kasvusta kertonee eliittiä koskevien kirjoitusten määrällinen kasvu pääkirjoitussivuilla 2000-lu-

van alkuvuosien jälkeen. Tulosten perusteella demokraattisen ja tasa-arvoisen Suomen mielikuvasta on 2000-luvun julkisessa keskustelussa irtaannuttu (vrt. Alapuro 2010; Alasuutari 2009). Eliitin käsite rakentui kirjoituksissa toimivaksi journalistiseksi työkaluksi etäisyyden alleviivaamisessa ja toimi tehokeinona kirjoitusten kiinnostavuuden lisäämiseksi. Yhteistä eliittiä koskeville kirjoituksille oli niiden kielteinen sävy.

Eliittiä määriteltäessä viitattiin usein suoraan vaikutusvaltaisiin instituutioihin, asemiin ja varakkaisiin henkilöihin. Pääkirjoitussivujen eliitti paikantui useimmin poliittiseen valtaan sekä hallinnollisiin instituutioihin. Eliitti henkilöityi poliittisiin vaikuttajiin sekä ylimpään valtiojohtoon ja virkamiehiin. Eliitin rajaaminen näihin positiioihin noudattelee Ruostetsaaren (2013) institutionaalisen vallan analyysia. Toinen yleisesti käytetty kehys oli talouteen ja tuloihin liittyvä. Eliittiin kuulumisen kiinnittyi toimintaan liike-elämässä ja rooliin yritysjohdossa. Toisissa kirjoituksissa eliittiin kuulumiseen riitti, että henkilö on oletettavasti rikas. Poliitiikan ja talouden kehykset olivat teksteissä päällekkäisiä.

Tärkein ajallinen muutos eliittikirjoituksissa liittyi kulttuuriin ja kulutukseen perustuvien eliitin määrittelyjen yleistymiseen tarkastelujakson loppupuolella. Myös kulttuuriset määritelmät nojasivat jossain määrin asemiin liike-elämässä, yliopistoissa, kulttuurielämässä tai sivistyneistössä. Joskus asema eliitissä saattoi rakentua yksinomaan ulkoapäin havaittujen kulutus- ja kulttuurivalintojen – tai vaikkapa lukeneisuuden osoittamisen – kautta (vrt. Heikkilä & Rahkonen 2011).

Eliitin kehystäminen kirjoituksissa vaikuttaa siihen, mitä eliittiposition pysyvyydestä voidaan

ajatella. Poliitiikan vallanpitäjillä eliittistatus säilyy, vaikka henkilön institutionaalinen asema muuttuisi. Asema talouseliitissä on sen sijaan tiukemmin kulloiseenkin varallisuustasoon sidottu. Elämäntyylien ja kuluttamisen kautta tapahtuva eliitin määrittely on erityisen herkkä suhdanteille ilman instituutioiden antamaa nojaa.

Eliittiposition pysyvyyttä pohtiessa olisi analyysin perusteella hyödyllistä erottaa toisistaan eliitti ja elitismi. Tähän millsiläinen valtaan ja positioihin sidottu tutkimus sekä bourdieulainen elämäntyylien tutkimus antavat hyvän pohjan. Käsitteiden erojen huomioiminen on tarpeen myös aihetta käsittelevän tutkimuskirjallisuuden luennassa. Kulttuuriin ja elämäntyyliin sekä jossain määrin myös poliittiseen aktivismiin kohdistunut tutkimus koskee toisinaan elitismia: sitä, miten eliittiin kuuluvana esiinnyttään, vaikka tutkimuskohteeksi olisi nimetty eliitti. Samaan tapaan kulttuuristen määreiden käyttö eliittikeskustelussa kääntää katseen kulttuuristen merkkien symboliseen arvoon ja position näkymiseen ulospäin. Tämä on kiinnostavaa yhtenäiskulttuurin näkökulmasta, mutta kulutuskäyttäytymisen korostuessa huomiotta jäävät talouden ja politiikan valtarakenteet.

Eliitti ja elitismi näkyivät aineistossa usein rinnakkain. Paradoksaalisesti vain perussuomalaiset poliitikot määriteltiin osaksi eliittiä ilman elitismia. Ryhmän toimintaan liittyy kuitenkin asemiin perustuvaa vallankäyttöä, jonka analysoiminen ilman asemiin ja elämäntyyliin liittyvän eliittitutkimuksen synergiaa on hankalaa, jollei mahdotonta. Vallan ja siihen liittyvän julkisen keskustelun ymmärtämiseksi olisi syytä tutkimuksellisesti tarkastella eliittiä ja elitismia yhdessä.

Saapunut 30.9.2015
Hyväksytty 2.6.2016

KIRJALLISUUS

- Alapuro, Risto: Ulkoinen ja sisäinen: Suomen poliittisen kulttuurin pitkä linja. Yhteiskuntapolitiikka 75 (2010): 5, 528–537.
- Alasuutari, Pertti: Snobismista kaikkiruokaisuuteen: Musiikkimaku ja koulutustaso. S. 81–100. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.): Suomalainen vapaa-aika: arjen ilot ja valinnat. Helsinki: Gaudeamus, 2009.
- Alestalo, Matti: Pohjoismainen malli ja Suomi. Sosiologia 47 (2010): 4, 300–309.
- Bennett, Tony & Savage, Mike & Silva, Elizabeth & Warde, Alan & Gayo-Cal, Modesto & Wright, Da-

- vid: Culture, Class, Distinction. London: Routledge, 2009.
- Bourdieu, Pierre: Distinction: A social critique of the judgement of taste. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1984.
- Dahl, Robert A.: A Critique of the Ruling Elite Model. American Political Science Review 52 (1958): 2, 463–469.
- Dahrendorf, Ralf: Eine neue deutsche Oberschicht? Notizen über die Eliten der Bundesrepublik. Die Neue Gesellschaft 9 (1962): 1, 18–31.
- van Dijk, Teun A.: Power and the News Media. Teok-

- nessa D. Paletz (toim.): Political Communication and Action. S. 9–36. Cresskill, NJ: Hampton Press, 1995.
- van Dijk, Teun A.: Racism and Argumentation: “Race Riot” Rhetoric in Tabloid Editorials. S. 242–259. Teoksessa F. H. van Eemeren (toim.): Argumentation Illuminated. Dordrecht: Foris, 1992.
- Heikkilä, Riie & Rahkonen, Keijo: ‘It is not a Matter of Taste...’ Cultural Capital and Taste among the Swedish-speaking Upper Class in Finland. *European Societies* 13 (2011): 1, 143–163.
- Jones, Nicholas: Politics and the Press. S. 172–180. Teoksessa Franklin, Bob (toim.): Pulling Newspapers Apart. London and New York: Routledge, 2008.
- Kahma, Nina & Toikka, Arho: Cultural Map of Finland 2007. *Cultural Trends* 21 (2012): 2, 113–131.
- Khan, Shamus Rahman: The Sociology of Elites. *Annual Review of Sociology* 38 (2012): 1, 361–377.
- Kolbe, Laura: Yläluokka: olemisen sietämätön vaikeus. Helsinki: Kirjapaja, 2014.
- Kortteinen, Matti & Vaattovaara, Mari & Alasuutari, Pertti: Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (2005): 5, 475–487.
- Kosunen, Sonja & Seppänen, Piia: Transmission of Capital and the Feel for the Game: Upper-Class School Choice in Finland. *Acta Sociologica* 58 (2015): 4, 329–342.
- Kosunen, Sonja & Seppänen, Piia & Rinne, Risto: Yläluokka ja kouluvalinta kaupungeissa. S. 469–508. Teoksessa Piia Seppänen & Mira Kalalahti & Risto Rinne & Hannu Simola (toim.): Lohkoutuva peruskoulu – Perheiden kouluvalinnat, yhteiskuntaluokat ja koulutuspolitiikka (Kasvatusalan tutkimuksia no. 68). Jyväskylä: FERA, 2015.
- Käyhkö, Mari: Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistäustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 51 (2014): 1, 4–20.
- Luhkakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas: Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sosiologia* 48 (2011): 1, 34–51.
- Maaseudun Tulevaisuus: Mediafakta 10, 2014. <http://digi.viestilehdet.fi/ppu/Mediafakta%20MT10-14.pdf> (luettu 23.2.2016)
- Mannheim, Karl: Man and Society in the Age of Reconstruction. New York: Harcourt Brace, 1940 [1935].
- Mills, C. Wright: The Power Elite, new edition with a new Afterword by Alan Wolfe. Oxford: Oxford University Press, 2000 [1956].
- Mosca, Gaetano: The Ruling Class. New York/London: McGraw-Hill, 1939 [1896].
- OECD: Growing Unequal? Income Distribution and Poverty in OECD Countries. Paris: OECD, 2008. <http://www.oecd.org/els/soc/41528322.pdf> (luettu 25.2.2016)
- Pareto, Vilfredo: The Mind and Society: A Treatise on General Sociology. New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1935 [1916].
- Purhonen, Semi & työryhmä: Suomalainen maku: Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen. Helsinki: Gaudeamus, 2014.
- Ruostetsaari, Ilkka: Eliitti ja kansa – kaksi eri maailmaa? *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (2013): 3, 245–258.
- Ruostetsaari, Ilkka & Borg, Sami: Sukupolvien valta-asemien muutos eliiteissä ja eduskunnassa. *Yhteiskuntapolitiikka* 69 (2004): 2, 147–158.
- Suhonen, Pertti: Mediat, me ja ympäristö. Hanki ja Jää: Helsinki, 1994.
- Suomen Kulttuurirahasto: Suomalaisen näkemykset kulttuurista. SKR, 2013. https://skr.fi/sites/default/files/tiedostot/Suomalaisten_n%C3%A4kemykset_kulttuurista_2013.pdf (luettu 24.6.2015)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi, 2002.
- Ylä-Anttila, Tuomas: Pragmatistinen näkökulma yhteiskunnallisiin liikkeisiin. *Sosiologia* 47 (2010): 4, 286–299.
- Ylä-Anttila, Tuukka: Perussuomalaisten sisäiset poliittiset suuntaukset: Julkisen oikeuttamisen analyysi. *Politiikka* 56 (2014): 3, 191–209.

ENGLISH SUMMARY

Nina Kahma & Sonja Kosunen: Elite and elitism in Finnish newspaper editorials 2000–2014 (Eliitti ja elitismi suomalaisissa sanomalehdissä 2000–2014)

It is customary to think that there are no elite groups in an egalitarian and democratic society such as Finland. In recent years, the use of the concept of elite has become commonplace in public debate, but the content and meaning of the concept seems to vary and remain unclear. This article focuses on how the concept is used in the editorials of two major newspapers (2000–2014), Helsingin Sanomat and Maaseudun Tulevaisuus (N=182). The editorials are analysed using qualitative and quantitative content analysis. Elite was defined

through three broad frames: 1) politics and power, 2) economics and 3) culture and consumption. In the early years of the timeframe the elite was identified as the rich and politically influential individuals and groups: economic and political elites. Towards the end of the timeframe the definitions shifted increasingly towards culture and consumption, reinforcing the stereotype of the elite as flamboyant snobs. The results show that the use of the concept of elites in Finnish newspaper editorials is often unreflective and polemic.

Keywords: elites, Finnish newspapers, inequality, consumption, economics, power, temporal change.